

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GARANTIJŲ DARBUOTOJAMS JŲ DARBDAVIUI TAPUS
NEMOKIAM IR ILGALAIKIO DARBO IŠMOKŲ ĮSTATYMO NR. XII-2604 6, 8 IR
11 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 6, 8 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas) parengti paskatino praktikoje dėl nepakankamo teisinio reguliavimo aiškumo kylantys Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 (toliau – Įstatymas) įgyvendinimo sunkumai, siekis pailginti kreipimosi dėl išmokų iš Garantinio fondo bei Ilgalaikio darbo išmokų fondo laikotarpį ir aiškiai Įstatyme įtvirtinti, kad šios išmokos, mirus teisėtam jų gavėjui, paveldimos.

Pagrindinės priežastys, paskatinusios parengti Įstatymo projektą:

1) Šiuo metu Įstatyme nustatyta, kad Garantinio fondo lėšos naudojamos darbdavių darbuotojų negautoms priskaičiuotoms su darbo santykiais susijusių pajamų sumoms mokėti. Apskaičiuojant darbuotojų reikalavimus, susijusius su darbo santykiais, t. y. jiems priklausančias išmokų iš Garantinio fondo sumas, nemokumo administratoriams kyla klausimų, kokios darbuotojo iš darbdavio negautos pajamos apima darbuotojų negautas apskaičiuotas su darbo santykiais susijusių pajamų sumas, todėl kyla rizika patvirtinti neteisingas darbuotojų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais, t. y. jiems priklausančių išmokų, sumas.

2) Įstatyme įtvirtinta, kad tiek dėl išmokų iš Garantinio fondo, tiek dėl išmokų iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo skyrimo asmenys turi kreiptis į administratorių (t. y. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitas Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigas, administruojančias Garantinį fondą ir Ilgalaikio darbo išmokų fondą; toliau – administratorius) per 6 mėnesius nuo teisės į šias išmokas atsiradimo dienos. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai, pavyzdžiui, kreipiantis dėl ilgalaikio darbo išmokų, šio laikotarpio nepakanka, nes:

- ilgalaikio darbo išmokos paskiriamos ir asmuo apie tai informuojamas tik praėjusius 3 mėnesiams nuo atleidimo iš darbo dienos (Įstatymo 11 straipsnio 3 dalis);

- asmenys, siekiantys gauti išmoką, užtrunka, kol surenka reikalingus duomenis ar dokumentus (jei tokių duomenų ar dokumentų trūksta administratoriui), pagrindžiančius jų teisę gauti išmoką.

3) Galiojančiame Įstatyme nenustatyta, per kiek laiko nemokumo administratorius, gavęs informaciją apie išmokas, darbuotojams išmokėtas iš Garantinio fondo, turi įtraukti administratorių į darbdavio kreditorių sąrašą. Iki 2020 m. sausio 1 d. šis terminas buvo nurodomas tarp bankroto (nemokumo) administratorių bei išmokų iš Garantinio fondo administratoriaus pasirašomose sutartyse.

4) Šiuo metu Įstatyme nenumatyta galimybė asmenims, kuriems paveldėjimo tvarka pereina mirusio asmens turtas, paveldėti išmokų iš Ilgalaikio darbo išmokų fondo ir iš Garantinio fondo, mirus teisėtam jų gavėjui, nors gavėjai gali kreiptis dėl šių išmokų, vadovaudamiesi Civilinio kodekso nuostatomis.

5) Praktikoje pasitaiko atvejų, kai nemokumo administratoriai kreipiasi į teismą ar kreditorių susirinkimą, prašydami sumažinti darbuotojų reikalavimų sumas, nors darbuotojams jau būna paskirta ir iš Garantinio fondo išmokėta išmoka, vadovaujantis anksčiau pateiktais duomenimis. Administratoriaus duomenimis, 2021 m. tokių atvejų buvo 9. Tokiais permokų atvejais lieka neaišku, kas turėtų atlyginti žalą Garantiniam fondui.

6) Nors Įstatyme numatyta, kad dėl ilgalaikio darbo išmokų asmenys turi kreiptis į administratorių per 6 mėnesius nuo atleidimo iš darbo dienos, praktikoje pasitaiko atvejų, kai asmenys nesikreipia, nors ir turi teisę gauti šias išmokas. Pabrėžtina, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo informacinių sistemų funkcionalumas leidžia identifikuoti visus atleidžiamus

asmenis, kuriems priklauso ilgalaikio darbo išmokos, ir dažnai sukaupia informacija leistų be atskiro darbuotojo kreipimosi paskirti priklausančias išmokas, taip sumažinant administracinę naštą.

Įstatymo projekto tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas skirti išmokas iš Garantinio fondo bei Ilgalaikio darbo išmokų fondo.

Įstatymo projekto uždaviniai:

- išspręsti praktikoje kylančias problemas dėl išmokų skyrimo;
- nustatyti ilgesnį kreipimosi dėl išmokų laikotarpį;
- Įstatyme aiškiai nustatyti, kad išmokos, mirus teisėtam jų gavėjui, paveldimos.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Įstatymo projektą parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo grupės vyriausioji specialistė Ona Stravinskaitė, tel. 8 658 61 398, el. p. ona.stravinskaite@socmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Įstatymo 6 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad Garantinio fondo lėšos naudojamos šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų darbdavių darbuotojų negautoms priskaičiuotoms su darbo santykiais susijusioms pajamų sumoms, nevyršijančioms šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų dydžių, mokėti, t. y. konkrečiai nenustatoma, kas laikoma su darbo santykiais susijusiomis pajamų sumomis.

Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad išmokos iš Garantinio fondo skiriamos, jeigu darbuotojai Garantinio fondo nuostatuose nustatyta tvarka dėl šių išmokų į administratorių kreipėsi ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo šio straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų, patvirtinančių darbuotojo teisę gauti su darbo santykiais susijusią išmoką iš Garantinio fondo, įsiteisėjimo dienos.

Įstatymo 8 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad išmokos iš Garantinio fondo neskiriamos darbuotojui, kuriam analogiškos išmokos buvo skirtos kitų valstybių narių institucijų, atliekančių garantijų institucijų funkcijas. Taip pat šioje dalyje įtvirtinta nuostata, pagal kurią administratorius, nustatęs, kad darbuotojas gavo tokias išmokas, turi priimti sprendimą dėl išmokų iš Garantinio fondo grąžinimo, tačiau nereglamentuota, kokia tvarka ir terminais tai atliekama.

Įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad patvirtinta darbuotojų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais, suma mažinama iš Garantinio fondo sumokėta išmokų suma. Administratorius turi atgręžtinio reikalavimo teisę išieškoti šią sumą iš darbdavio Juridinių asmenų nemokumo įstatymo ir Fizinių asmenų bankroto įstatymo nustatyta tvarka. Įstatymas nenustato termino, per kurį nemokumo administratorius turi įtraukti administratorių į darbdavio kreditorių sąrašą, taip pat Įstatyme nereglamentuota, kokiais terminais ir tvarka darbuotojams sumokėtos išmokų iš Garantinio fondo sumos permoka grąžinama į Garantinį fondą.

Įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad dėl ilgalaikio darbo išmokų asmenys (išskyrus iš biudžetinių įstaigų ir Lietuvos banko atleistus asmenis) turi kreiptis į administratorių per 6 mėnesius nuo atleidimo iš darbo dienos. Galimybė gauti šią išmoką, nesant atleisto darbuotojo kreipimosi į administratorių, nenustatyta.

Įstatyme nenumatyta ilgalaikio darbo išmokų bei išmokų iš Garantinio fondo paveldėjimo galimybė, kai asmuo, turintis teisę jas gauti, miršta.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad:

- Garantinio fondo lėšos naudojamos šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų darbdavių darbuotojams nesumokėtoms su darbo santykiais susijusių Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1–6 punktuose nurodytų pajamų, nuo kurių atskaičiuoti mokėtini

mokesčiai (darbuotojo valstybinio socialinio draudimo įmokos, pensijų kaupimo įmokos pagal Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymą, privalomojo sveikatos draudimo įmokos, gyventojų pajamų mokestis), sumoms, nevirsijančioms šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų dydžių, mokėti. Įstatymo 6 straipsnio 1 punkte patikslinus darbdavių darbuotojams nesumokėtų su darbo santykiais susijusių pajamų apibrėžimą, bus aišku, kas konkrečiai turėtų šias pajamų sumas sudaryti, ir taip sumažinta rizika patvirtinti neteisingas darbuotojų reikalavimų sumas;

- išmokos iš Garantinio fondo šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytiems darbuotojams skiriamos, jeigu jie Garantinio fondo nuostatuose nustatyta tvarka ne vėliau kaip per 12 mėnesių nuo Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų, patvirtinančių jų teisę gauti su darbo santykiais susijusias išmokas iš Garantinio fondo, įsiteisėjimo dienos kreipėsi į administratorių. Toks pats 12 mėnesių terminas, tik skaičiuojant jį nuo atleidimo iš darbo dienos, nustatomas ir besikreipiantiesiems dėl ilgalaikio darbo išmokų. Ilgesnis kreipimosi terminas, kurį siūloma nustatyti Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje ir 11 straipsnio 1 dalyje, sudarys galimybes daugiau asmenų gauti jiems priklausančias išmokas;

- nustatęs, jog darbuotojas gavo analogiškas išmokas iš kitų valstybių narių institucijų, atliekančių garantijų institucijų funkcijas, administratorius Garantinio fondo nuostatuose nustatytais terminais priima sprendimą dėl darbuotojui skirtų išmokų iš Garantinio fondo grąžinimo (patikslinama Įstatymo 8 straipsnio 4 dalis);

- nemokumo administratorius ne vėliau kaip per 20 darbo dienų po to, kai Garantinio fondo nuostatuose nustatyta tvarka ir terminais gavo informaciją apie darbuotojui iš Garantinio fondo sumokėtą išmokų sumą, įtraukia administratorių į darbdavio kreditorių sąrašą. Priėmus siūlomą Įstatymo 8 straipsnio 6 dalies nuostatą, bus nustatyta aiški tvarka, kurios turės laikytis nemokumo administratoriai;

- iš Garantinio fondo darbuotojams sumokėtos išmokų sumos permoką, nustatytą įsiteisėjusia teismo nutartimi ar kreditorių susirinkimo sprendimu, nemokumo administratorius grąžina į Garantinį fondą per 10 darbo dienų nuo administratoriaus sprendimo dėl darbuotojui skirtų išmokų iš Garantinio fondo grąžinimo gavimo dienos. Priėmus siūlomą Įstatymo 8 straipsnio 8 dalies nuostatą, būtų išspręstas klausimas dėl Garantiniam fondui padarytos žalos atlyginimo. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 41 straipsnyje nustatyta, kad nemokumo administratorius patikrina kreditoriaus reikalavimo teisės pagrindimo dokumentus ir prideda savo nuomonę dėl kreditorių reikalavimų pagrįstumo, todėl nemokumo administratorius yra atsakingas už teismui ar kreditorių susirinkimui pateiktus dokumentus ir jų teisingumą, o permokos atveju turėtų užtikrinti jos grąžinimą į Garantinį fondą;

- išmokų iš Garantinio fondo ir ilgalaikio darbo išmokų sumos, kurios priklausė Įstatyme nurodyto darbdavio darbuotojui ir kurių jis dėl mirties negavo, pagal Įstatymo 8 straipsnio 9 dalį ir 11 straipsnio 7 dalį išmokamos asmenims, kuriems paveldėjimo tvarka pereina mirusio asmens turtas ir kurie atitinkamai Garantinio fondo nuostatuose ar Ilgalaikio darbo išmokų fondo nuostatuose nustatyta tvarka kreipėsi į administratorių;

- Ilgalaikio darbo išmokų fondo nuostatuose nurodytais atvejais ilgalaikio darbo išmokos gali būti skiriamos ir nesant atskiro darbuotojo kreipimosi, atsižvelgiant į tai, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skiria ir moka įvairias socialinio draudimo išmokas ir yra sukaupusi aktualią informaciją apie išmokų gavėjus. Priėmus šią siūlomą Įstatymo 11 straipsnio 1 dalies nuostatą, daugiau asmenų gaus jiems priklausančias išmokas, taip pat sumažės administracinė našta, susijusi su atskiro prašymo teikimu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo įgyvendinimas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančius įstatymus nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte naujų sąvokų nepateikiama, galiojančios sąvokos nekeičiamos.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės normoms.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymui įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2022 m. gruodžio 31 d. turės priimti šiuos įgyvendinamuosius teisės aktus:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 495 „Dėl Garantinio fondo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“;

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. liepos 5 d. nutarimo Nr. 576 „Dėl Ilgalaikio darbo išmokų fondo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymui įgyvendinti papildomų lėšų nereikės.

14. Rengiant Įstatymo projektą gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje. Įstatymo projektui pritarta 2022 m. birželio 21 d. vykusiame Lietuvos Respublikos trišalės tarybos posėdyje. Rengiant Įstatymo projektą, specialistų vertinimų, rekomendacijų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „darbdavys“, „nemokumas“, „atleidimas“, „išmoka“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.